

Euroopan unioni, rajat ja vapaa liikkuvuus

Euroopanlinna-hankkeen taustapaperi

2019

Maria Mekri, SaferGlobe

Rajat turvaavat ja rajoittavat

Valtioiden rajat määrittelevät eri poliittisiin kokonaisuuksiin liittyvät maa-alueet. Ilman rajoja ei ole mahdollista määritellä ja eritellä erilaisia hallinnollisia ja poliittisia kokonaisuuksia. Max Weberin klassisen valtio-määritelmän mukaan valtio on organisaatio, jolla on legitiimi eli hyväksytty väkivaltamonopoli tietyllä maantieteellisellä alueella. Valtioiden rajat voivat olla hyvin valvottuja tai vain karttoihin piirrettyjä viivoja. Ilman rajoja ei kuitenkaan voisi olla ainakaan nykyisenkaltaisia valtioita. Suomen rajavalvonta alkoi valtioneuvoston päätöksellä 21.3.1919 ja siitä on vastuussa Rajavartiolaitos. Muissa maissa rajavalvontaa voivat hoitaa rajavartiolaitoksen sijaan muut valtion turvallisuus-toimijat, kuten poliisi tai armeija.

Rajavalvonta on tärkeä osa valtion turvallisuuden ylläpitämistä. Rajavalvonnalla pyritään torjumaan rajat ylittävää rikollisuutta ja muita uhkia yleiselle järjestykselle niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Samalla rajavalvonnalla pyritään varmistamaan Suomen alueellinen koskemattomuus ja varmistamaan rajaliikenteen turvallisuus ja sujuvuus.

Toisaalta rajat vaikeuttavat ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja rahankin liikkuvuutta. Vaikeutuminen näkyy lisääntyneinä kustannuksina, ajankäyttönä ja byrokratiana. Rajat myös rajoittavat taloudellista toimintaa ja ihmisten muuttamista paikasta toiseen.

EU:n kansalaiset saavat liikkua vapaasti EU-maissa

Työntekijöiden vapaa liikkuvuus on EU:n keskeinen periaate ja koskee kaikkia EU:n kansalaisia. Sen myötä EU:n kansalaiset voivat asua ja työskennellä tai olla työnhakijana toisessa EU-maassa ilman työ- tai asumislupaa. Tämän lisäksi EU:n kansalaisia tulee kohdella tasa-arvoisesti oman maan kansalaisten kanssa muun muassa työolojen, sosiaali- ja veroetuuksien sekä työnsaannin suhteen. Periaate tasa-arvoisuudesta ei kuitenkaan toteudu kaikissa jäsenmaissa yhtäläisesti esimerkiksi siksi, että hallintojärjestelmät eivät ole yhtäläisiä. Käytännössä runsas byrokra-

Rajatarkastukset

”Rajatarkastuksilla tarkoitetaan rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi suoritettavia rajanylityksen tai sen aikomuksen perusteella toteutettavia henkilön sekä hänen tavaroidensa ja kulkuneuvonsa tarkastamista ja henkilöiden kuulemista. Rajatarkastus toimitetaan rajanylityspaikalla, tai liikenteen sujuvuuden turvaamiseksi tai muusta perustellusta syystä julkiseen liikenteeseen käytettävässä kulkuneuvossa ja muussa paikassa.”

Lähde: Rajavartiolaitos¹

Taustapaperi on toteutettu osana Robert Bosch Stiftungin tukemaa Euroopanlinna-hanketta.

Eurooppalainen
Suomi

SAFERGLOBE

Robert Bosch
Stiftung

tiakin voi hankaloittaa periaatteen toteutumista.

EU pyrkii tukemaan ja vahvistamaan sisämarkkinoitaan työntekijöiden vapaan liikkuvuuden lisäksi myös tavaroiden ja pääomien vapaalla liikkuvuudella. Vahvojen sisämarkkinoiden arvioidaan tuovan valtavat, vuosittain jopa 985 miljardia euron säästöt² sekä tukevan EU:n talouskasvua. Sisämarkkinat perustettiin 1980-luvulla, ja niitä pyrittiin elvyttämään lokakuussa 2010 perustetun Sisämarkkinoiden toimenpidepaketin kautta. EU:n sisämarkkinoiden vahvistaminen tukisi EU:n kilpailukykyä globaalisti, mutta valtioiden välisestä sääntelystä ei ole helppo luopua, koska valtiot pelkäävät pääoman, tavaroiden ja osaavien työntekijöiden katoamista muihin maihin.

Opintotodistusten ja opintolinjojen yhdenmukaisuus ja vastavuoroinen tunnistaminen ilmeisesti yhdenmukaisuutta mahdollistaa työntekijöiden liikkuvuuden. Yhdenmukaistamista on tuettu erilaisilla direktiiveillä jo 1970-luvulta, mutta lainsäädäntö on vahvempi joillakin aloilla kuin toisilla. Jollain aloilla yhdenmukaistaminen on mahdotonta kansallisten erojen vuoksi. Tällöin pyritään luomaan vastavuoroisen tunnistamisen mekanismeja.²

Vapaan liikkuvuuden lisäksi useimpia EU:n kansalaisia koskee Schengenin sopimus. Sopimuksen synnyttämällä Schengen-alueella on yhteinen ulkorajavalvonta, ja liikkuminen Schengen-maiden välillä tapahtuu ilman järjestelmällisiä rajatarkastuksia. Schengen-alueeseen kuuluu 26 eurooppalaista maata: Norja, Islanti,

Sveitsi, Liechtenstein ja useimmat Euroopan Unionin maat. Pohjoismaat, Suomi mukaanluettuna, alkoivat soveltamaan Schengenin säännöstöä 25.3.2001. Schengeniin kuulumattomiin EU-maihin, kuten Kroatiaan, Bulgariaan tai Britanniaan, matkustettaessa rajatarkastukset säilyvät vielä.

EU-rajoja ruvetaan kontrolloimaan tarkemmin 2020-luvun alussa Entry/Exit-järjestelmän ja Yhdysvaltojen ESTA-järjestelmää vastaavan ETIAS-järjestelmän kautta. Entry/Exit-järjestelmään rekisteröidään kolmansien maiden kansalaisten rajanylitykset sekä biometriset tiedot, eli kasvokuva ja sormenjäljet. Viisumivapaista maista saapuvat matkustajat taas täyttäisivät ETIAS-järjestelmään henkilö- ja passitietonsa sekä selventäisivät rikostaustansa ja edeltävät käännytyksensä.

Onko vapaa liikkuvuus liian vapaata tai rajattua?

Vapaan liikkuvuuden tukemisen ja rajaamisen välillä liikkutaan vaikeasti määriteltävällä harmaalla alueella. Mikä on sinun mielestäsi hyvä tasapaino vapaan liikkuvuuden tukemisen ja rajaamisen välillä?

¹ Rajavartiolaitos: Rajatarkastukset.
www.raja.fi/tehtavat/rajatarkastukset

² Euroopan parlamentti: Faktatietoa Euroopan unionista: Sisämarkkinoiden yleiset periaatteet.
www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/33/sisamarkkinoiden-yleiset-periaatteet

Lähteitä

- Euroopan komissio: Vapaa liikkuvuus – EU-kansalaiset
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=fi>
- Euroopan komissio: Euroopan komissio esittelee viisi toimenpidettä EU:n kansalaisten vapaan liikkumisen tueksi
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1151_fi.htm
- Euroopan parlamentti: Faktatietoa Euroopan unionista: Sisämarkkinat
www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/section/189/sisamarkkinat
- Itä-Suomen yliopisto: Ajankohtainen tutkimus apuna kulttuurien kohtaamisessa
<https://www.uef.fi/tutkimus/rajat-liikkuvuus-ja-kulttuurien-kohtaaminen>
- Ulkoministeriö: EUE-kolumni: Rajatarkastus uusiksi – EU-rajoille tulossa tiukempi kontrolli
<https://eurooppatiedotus.fi/2017/08/10/eue-kolumni-rajatarkastus-uusiksi-eu-rajoille-tulossa-tiukempi-kontrolli-2/>
- Rajavartiolaitos
<https://www.raja.fi/>

Kuva: Pxhere, Creative Commons CC0, Public Domain